

Henry George: Beskyttelse eller frihandel

Et foredrag for
Fremskridtsklubben 1886
af Ernst Brandes.

Henry George:
Beskyttelse eller frihandel

*

Et foredrag for
Fremskridtsklubben 1886
af Ernst Brandes.

**

Digitaliseret og genudgivet
2003

www.grundskyld.dk

Henry George: Beskyttelse eller frihandel.

Foredragsholderen indledte foredraget med et par eksempler på den betydning og indflydelse, som Henry George har erhvervet sig i sin hjemstavn, omtalte dernæst den klarhed i tankegang og i fremstillingsform, der adskiller HG fra mange af de andre økonomiske forfattere, som også har vundet arbejdernes sympati, og opstillede i så henseende som modsætning til George Karl Marx. Dernæst anførte han Henry Georges egne ord, at medens socialisternes modstandere betegner ham som socialist, vil derimod socialisterne selv slet ikke kendes ved ham som meningsfælle, og påviste, hvorledes disse Georges ord nøjagtigt svarer til den omtale, der bliver George til del her til lands, idet for eksempel Berl. Tid. ganske nylig havde meldt, at socialistføreren Henry George var falden igennem ved borgmestervalget i New York, medens derimod Social-Demokraten havde karakteriseret HG som en af de mænd, hvem socialisterne ikke nægter anerkendelse men på ingen måde regner blandt meningsfællerne.

Derefter fortsattes foredraget omtrent således:

Henry George har i år udgivet en ny bog. Dens titel er: *Beskyttelse eller frihandel*, og hensigten med nærværende foredrag er at give Dem et kortfattet referat af en del af denne bogs indhold, nemlig den del, der omfatter selve spørgsmålet: beskyttelse eller frihandel. Henry George bringer i sin bekæmpelse af beskyttelsen ikke mange nye argumenter i ilden, det véd også han selv, og meget af det, han siger, vil De kende fra Bastian og fra Bastiats større forgængere. Henry George nøjes imidlertid aldrig med en henvisning til foregående forfattere, han undersøger selvstændigt hvert et spørgsmål, og når han således har grundmuret undersøgelsens fundament, bygger han højere.

Den lænkede tyr

Bogen begynder således:

»En forsvarlig lænket tyr står lidt udenfor det vindue, hvorved jeg sidder og skriver. Lænken går fra næseringen hen til en pæl, og dyret

er gået rundt og rundt om pælen, altid samme vej, og hver en omdrejning har gjort lænken kortere. Tyren kan nu ikke komme ud af stedet, den formår end ikke at dreje hovedet. Der vokser frodigt græs ved dens fod, den kan ikke nå det, der sidder fluer og bremser på dens hale og skuldre, den kan ikke bortjage dem. Engang imellem brøler den himmelhøjt, undertiden synker den hen i tavs fortvivlelse. Det muskelstærke dyr lider mangel midt i overstrømmende rig vegetation og blodsuges hjælpeløst af svage skabninger, fordi det ikke véd, hvorledes det skal befri sig for sin lænke.«

»Den lænkede tyr synes mig et passende sindsbillede på de arbejdende klasser. Der findes rundt i alle lande arbejdsdygtige og arbejdsvillige mænd, der lider nød midt i yppig rigdom. Snart rykker de krampagtigt i lænken, snart klager de himmelhøjt, og undertiden synker de hen i tavs fortvivlelse. Men indtil de opdager sammenhængen mellem årsag og virkning, indtil de udfinder, hvorledes lænken er snoet, sålænge bliver deres klager og kampe afmægtige som dyrets.«

»Nej, deres kampe er mere forgæves end dets.«

»For jeg blev træt af tyrens brølen, jeg rejste mig fra mit skrivebord, gik ud og trak dyret rundt den rette vej. Lænken snærer ikke længere, kampen er forbi, og tyren har nu så megen føde, som den ønsker. Men for arbejderne åbenbarer der sig intet personligt forsyn, og ingen viser dem den rette vej til at sno lænken af pælen.«

Således indleder George sin bog, og billedet forekommer mig godt.

Det lænkede folk

For hundrede år siden havde man fundet lignelsen haltende. Den gang talte man om overbefolkning, man indbildte sig, at menneskenes tal var for stort i forhold til fødemidlerne, og ud fra denne fejlagtige forudsætning forklarede man nøden som uundgåelig. Man ville den gang have svaret George: det nytter ikke at trække dyrene hverken den ene vej eller den anden, der findes kun ét lægemiddel, det er nedslagtning.

I nutiden kan man ikke svare således. Man taler ikke længere om overbefolkning, men om overproduktion.

Ja, der er vel enkelte forvirrede hoveder, der på én gang taler om begge disse ting, og skiftevis søger nødtilstandens årsag i en altfor

rigelig produktion, der ikke kan forbruges af befolkningen og i en altfor stor befolkning til hvilken livsopholdet ikke kan skaffes – men denne våsede dobbeltforklaring er dog den ualmindelige, nutidens stikord er som bekendt overproduktion.

Stillingen er altså denne: på den ene side en unødigt, ja – efter nogle menneskers mening – en skadelig stor produktion, og på den anden side: en nødlidende befolkning, der ikke formår at skaffe sig adgang til denne produktion. Og det synes mig da klart, at en usynlig lænke har snoet sig om befolkningens lemmer. Det gælder at finde den vej, der vikler befolkningen ud af vævet.

Frihandel og beskyttelse betegner to forskellige veje. De véd sikkert alle, hvilken af disse veje, der besidder nutidens sympati.

Man styrer næsten overalt hen imod større beskyttelse.

Henry George betragter denne vej som den forkerte. Beskyttelse anser han for en af årsagerne til den nuværende nød, den forøgede beskyttelse gør, efter hans mening, lænken kortere og kortere, og besværet ved at nå føden større; og han forudsiger, at fortsætter vi gangen i samme retning, vil vi til sidst berøve os selv al handlefrihed og al mulighed for fremskridt.

Vælger vi derimod frihedens vej, vikler vi lempeligt lænken af pælen, trækker efterhånden vejret friere, erhverver livsopholdet lettere og får forøget tid og kraft til andre opgaver.

Denne panegyrik over frihandel vil sikkert forekomme mange af dem overdreven, endda komisk. De kender jo frihedslande, hvor tilstandene er omtrent så slette som i beskyttelseslandene. Jeg skal derfor straks her indskyde den bemærkning, at HG betragter frihandelen ikke som endemålet, men kun som det første stadium på den vej, der skal følges.

Og overfor hans fordømmelse af beskyttelse skal jeg bede dem erindre: HG er amerikaner, han lever i et land, hvor beskyttelsen flourer. Jeg synes dette har betydning. Blandt beskyttelsesmændenes forsvarsgrunde findes nemlig hyppig en henpegen til de mange lande, hvor beskyttelsen er indført, og man fortæller os om den gavn, den dér har gjort. Denne henpegen har ikke stort at sige, når beskyttelseslandene er misfornøjede med deres økonomiske lovgivning, ganske som frihandelslandene er med deres.

Kan lægfolk dømme?

Kan lægfolk dømme imellem frihandel og beskyttelse? Man kunne synes, at dette spørgsmål måtte besvares benægtende. For De kender sikkert mange folk – og endda forstandige folk – der har forsøgt at sætte sig ind i sagen, og efter nogen tids forløb erklæret sig renonce på forståelse, og De véd, at de sagkyndige er uenige om spørgsmålet nu, som de var det for hundrede år siden.

Men De må erindre, at erklærer De de store social-økonomiske spørgsmål for uforståelige, så udtaler De i samme åndedræt fordømmelsesdom over hver en fri forfatning. For i lande med fri og respekterede forfatninger danner de store politiske partier sig efter de forskellige opfattelser af de store social-økonomiske spørgsmål, og mangler lægfolk forstand på disse sager, bortgiver de altså nødvendigvis stemme og indflydelse i blinde.

Henry George anser de økonomiske grundspørgsmål for yderst lette at fatte, og deres sandhed for indlysende og ubestridelig, såsnart de fremstilles behørigt tydeligt, og at de desuagtet hidtil ikke er blevet almen eje, forklarer han på følgende måde. Han anfører først Macauley's ord: »Dersom en benægtelse af tyngdeloven kunne gavne landenes rigmænd og deres pekuniære interesser, var tyngdeloven endnu den dag i dag en omstridt lov«. HG anvender dette ord på den foreliggende sag, viser, hvorledes en benægten af frihandelsprincipperne altid har gavnet rigmændene og deres pekuniære interesser, og finder det da i overensstemmelse med Macauley yderst forklarligt, at frihandelsprincipperne endnu bestandig bestrides.

Men professorerne? Også de forsvarer jo undertiden beskyttelsesprincipperne? Ja, mine herrer, Henry George mener, at ligesom betalte dommere aldrig i verden afsiger en dom, der for alvor er magthaverne ubehagelig, således inddrager betalte professorer sig aldrig offentligt på en indtrængende kritik af den bestående samfundsorden. Skulle de økonomiske professorer røgte deres hverv alvorligt og redeligt, måtte de fortælle folk, at den nuværende samfundsorden er bygget over en usand nationaløkonomi, men da de herved ville rokke ved den bestående samfundsorden, og da staterne betaler dem for at opretholde samfundsordenen og ikke for at omstyrte den, røber professorerne ikke mere, end hvad tilhørerne har godt af at høre.

Den ene og de mange

Og at befolkningen ikke selv og uden vejledning kan dømme mellem beskyttelse og frihandel, dette tilskriver George forskellige årsager. For det første: beskyttelsen gavner de enkelte, frihandelen de mange; men det er altid meget lettere uden forklaring at erkende den enkeltes skade og gavn end de manges. For det andet: beskyttelsesteoriene blænder og bestikker. Arbejderne kan nemt iagttage, hvorledes udenlandsk varetilførsel trykker de hjemlige varepriser og forhindrer udbetaling af høj arbejds løn, og derfor forekommer det arbejderne klart, at hindring eller standsning af varetilførsel kan hæve arbejds lønnen. Og endelig: i enhver diskussion om beskyttelse eller frihandel holdes noget skjult af begge parter. Derfor går lægfolk utilfredsstillede bort fra diskussionen.

Henry George forklarer alt dette med stor udførlighed, jeg tør imidlertid ikke dvæle derved og håber også, at De har forstået:

- 1) Henry George betragter dommen mellem frihandel og beskyttelse som let at fælde,
- 2) han anser det for Deres pligt at tilegne Dem forståelsen,
- 3) han er overbevist om Deres evne hertil, så snart sagen fremstilles tydeligt for Dem, og
- 4) han tilbyder Dem sin vejledning.

Hvilken metode skal De følge?

Fortræffeligt var det, om man kunne støtte sig på kendsgerninger, om man kunne sige: Englands fremgang skyldes frihandelsprincipper, Spaniens tilbagegang beskyttelsesprincipperne. Nationernes liv er imidlertid altfor indviklet til at tillade sådan påvisning af sammenhæng mellem årsag og virkning. Henry George nærer desuden en grundfæstet mistro til al statistik, og han mener at De lettest kommer til det rette resultat, når De ganske ligefrem bruger Deres sunde fornuft. Først må De gøre Dem klart, hvad beskyttelse er, og dernæst hvorledes den virker.

Hvad tilsigtes der med beskyttelse?

At rejse et værn for indenlandske varesælgeres imod udenlandske varesælgeres konkurrence.

Hvorledes søges værnet rejst?

Ved toldoprævning på udenlandske varer.

Der frembyder sig altså to spørgsmål. Først dette: er hensigten god, eller med andre ord, er det rigtigt at værne indenlandske varesælgeres imod udenlandske varesælgeres konkurrence? Og dernæst: er midlet godt, eller med andre ord, er det rigtigt at rejse dette værn gennem en toldbehandling af udenlandske varer?

Man kunne tænke sig disse to spørgsmål forelagte for en mand, der aldrig havde studeret nationaløkonomi og hverken kendte beskyttelsesmændenes eller frihandelsmændenes forsvarsgrunde. Mon han ikke ville svare som så: jeg formår ikke at afgøre striden; men én ting véd jeg sikkert: dersom beskyttelsesmændene har retten på deres side, da er meget af det, man hidtil anså for gavnligt, i virkeligheden skadeligt, hvorimod omvendt ting, som man troede var gavnlige, i virkeligheden må være skadelige. Der er f.eks. sørøverinstitutionen. Søfarende nationer har rottet sig sammen imod den, opbragt sørøverskibe og hængt røverkaptajnerne. Befolkningerne var glade derover, for de anså sørøverne for skadelige folk. Dog de hindrede jo i virkeligheden billig varetilførsel, og var således nyttige borgere, og omvendt. Befolkningerne glæder sig over anlægget af nye jernbaner og kanaler og pålægger sig ofre for at få dem i stand, idet de anser dem for gavnlige. Kanaler og jernbaner letter billig tilførsel af udenlandske varer, de er altså i virkeligheden skadelige.

Anerkendelse af beskyttelsesprincipperne omstøder således fuldstændigt mange gængse begreber om skadeligt og gavnligt, og allerede dette gør sagen noget mistænkelig; men dertil kommer desuden, at selve forståelsen af beskyttelsens hensigt er yderst vanskelig.

Beskyttelse som »værn«

Beskyttelsen vil værgе indenlandske konkurrenter imod udenlandske konkurrenter; men hvis dette er gavnligt, hvorfor skal det da ikke være rigtigt at værgе indenlandske konkurrenter imod hinanden. Hvad der er indland eller udland er jo ofte helt tilfældigt og vekslende, og de forskellige landes områder er af yderst afvigende størrelse.

Elsass og Lothringen hørte indtil 1870 til Frankrig, efter dette år til Tyskland. Indtil 1870 var det altså til gavn for franske byer at handle frit med disse departementer, hvorimod Tysklands nationaløkonomisk interesser bød at besværliggøre indførsel derfra. Efter 1870 er

forholdet blevet det omvendte. Således må det være efter beskyttelsesteoriene, men meningen heri er vanskelig at fatte.

Danmark tæller halvt så mange indbyggere som London. Og det skal være et held for dette lille land at værges sig imod udlandets billige varetilførsler. Toldfri indførsel af svensk roesukker, der er avlet og fabrikeret knap tyve mil fra Danmarks hovedstad, ville i Danmark gælde for en ulykke. Men de nordamerikanske fristater, med en udstrækning omtrent så stor som Europa, handler frit med hinanden, øststaterne tåler toldfri indførsel af californiske fabrikata, der er forarbejdede hundreder af mile fra forbrugsstedet.

Det rette omfang af det beskyttede og afgrænsede område synes således fuldstændig vilkårligt, uforklarligt og tilfældigt.

Men sæt nu også at beskyttelsesmændene har ret, og at det altså er gavnligt at besværliggøre udlandets konkurrence, så turde i sit fald det brugelige middel, nemlig toldopkrævningen være et temmelig slet middel. Det koster en mængde penge til toldkrydsere, toldboder og toldbetjente. Disse sidste roder i alle de varer, der indføres over landets grænser, og toldbehandlingen besværliggør forretningsgangen og spilder købmændenes tid.

Der kunne gives beskyttelse for de indenlandske varesælgere på anden måde. Man kunne af statskassen tage en vis sum til fordeling blandt de beskyttelsesværdige industrier, og hver industri kunne få understøttelse i forhold til dens betydning og omfang. Dette var langt at foretrække for toldbeskyttelse.

Henry George antager, at således som her beskrevet, ville vi dømmes om beskyttelse og toldvæsen, dersom disse institutioner var helt ny og ukendte for os. Og mig forekommer det sandsynligt, at han har ret heri, og om svaret end ikke på en prik blev netop det, som han giver, blev det dog næppe stort forskelligt herfra; thi for en umiddelbar betragtning vil det atter være yderst vanskeligt at forstå, hvorledes billige varekøb kan være skadelige, og et dyrt og ubehageligt toldopsyn gavnligt.

Det er imidlertid dette som beskyttelsesmændene skal forklare os, og vi må altså undersøge deres argumenters rigtighed.

Beskyttelsesmændenes første argument er sædvanligvis følgende:

I ethvert land og til enhver tid gives der opkommende industrigrene, som i deres første leveår kæmper imod overordentlige vanskeligheder. Deres udvikling kan gennem passende opmuntring fremmes til

gavn for det hele samfund. Denne opmuntring giver vi dem gennem beskyttelse.

At der gives sådanne begyndende og beskyttelsestrængende industrier, det er sandt, og Henry George indrømmer det. Han skriver, at de findes til enhver tid. Så sikkert som der til enhver tid og i enhver nation findes usædvanlig dygtige mænd, hvis beskyttelse kunne komme samfundet til stor gavn. Det var heldigt, om man for sådanne mænds skyld oprettede tænker-embeder, så at de kunne ofre al deres tid og kraft på tænkning, studium, opdagelser osv. Men oprettede man sådanne embeder, fyldtes de aldrig i livet med virkelige dygtigheder. Pladserne blev utvivlsomt bortgivne til ministrenes venner, til smigrere, snobber og til respektable nulliteter, om hvem det med sikkerhed kunne vides, at de intet ubehageligt opdagede. Og således går det i virkeligheden med beskyttelsen og industrien. Beskyttelse kommer aldrig i verden de uudviklede industrier til gode. Beskyttelsen gives til de stærke og hensynsløse, ikke til de svage og fortjenstfulde, og de unge industrier har i kampen om regeringsunderstøttelse samme chance som unge pattegrise i kampen om svinetruget imod ældre, fuldtudviklede svin.

De spæde industrier

Tag for Dem en hvilken-somhelst beskyttelsestarif eller en hvilken-somhelst forhandling om en sådan, og De vil finde, at alt drejer sig om fuldtudviklede industrier. Det vil da også være Dem bekendt, at der nu til dags i mange forskellige lande dels påtænkes, dels allerede er indført beskyttelse for agerbrug. Agerbruget skal endog – efter enkelte menneskers mening – trænge ganske særligt til beskyttelse. Men agerbrug kan da dårligt kaldes en begyndende industri – al den stund det vel er omtrent så gammelt som menneskeslægten. Hensynetagen til uudviklede industrier, som gerne indtager førsterangspladsen i beskyttelsesmændenes teoretiske undersøgelser, får således overordentlig ringe praktisk betydning, og vi må da undersøge, hvad der anføres til gunst for beskyttelse af fuldt udviklede industrier.

Beskyttelsesmænd udtrykker sig hyppigt som så:

Arbejdslønnen er i hine lande lavere end her. Derfor formår disse udenlandske producenter at undersælge os. Vi forlanger beskyttelse,

ikke af hensyn til os selv, men for vore arbejders skyld, hvis løn ellers må sættes ned under det nuværende standpunkt.

Denne tale lyder ret rimelig – men var den rigtig, måtte øjensynlig lande med høj arbejds løn trænge til beskyttelse imod lande med lav arbejds løn, hvorimod lande, hvis arbejds løn er forholdsvis lav, ikke i samme grad skulle behøve beskyttelse imod lande, hvis arbejds løn er høj.

Arbejds lønnen er højere i England end i Danmark. Dette tør jeg vel forudsætte som kendt og ubestrideligt. Englænderne tillader toldfri indførsel af omtrent alle danske frembringelser, og den danske indførsel umuliggør ikke salg af engelsk fabrikata i England. Danske fabrikanter kræver derimod beskyttelsestold på engelske varer, frembragte af dyrt lønnede engelske arbejdere, og fortæller, at uden sådan beskyttelse kunne de umuligt bestå og betale deres arbejdere den nuværende lave danske arbejds løn.

Forholdet mellem Danmark og England bestyrker altså ikke førnævnte påstand. Men eksemplet afkræfter måske heller ikke påstanden. Der kunne måske indvendes: danske varesælgere må af helt andre årsager beskyttes imod konkurrence fra engelske varesælgere, for eksempel fordi disse har bedre naturlige betingelser, billigere penge osv., osv.

Vi vælger derfor et andet eksempel.

På det sidste handelsmøde, der afholdtes her i København, i forrige år, forhandlede der om ønskeligheden af en toldunion mellem Danmark og Sverige-Norge. En af mødets mest ansete talere opponerede mod tanken, fordi arbejds lønnen var lavere i Sverige end i Danmark, og af den grund kunne det ikke gå an at lade svenskerne toldfrit indføre deres frembringelser i Danmark, hvad der ville skade de danske arbejdere. Vi har altså her – hentet fra virkeligheden – et eksempel, der nøjagtigt svarer til den påstand, hvis rigtighed vi undersøger.

Henry George benytter et sted følgende billede:

Der findes to nabolande, det ene med høj arbejds løn, det andet med lav. Det første af disse rejser en mur om sin grænse, og muren afspærrer for enhver varetilførsel. Stærkere beskyttelse kan man hverken forlange eller opnå. Men i muren anbringes porte, der smækkes op på vid gab for alle de arbejdere, der har lyst at indvandre fra landet med de lave lønninger til landet med de høje lønninger, og de beskyttede arbejdsgivere får det i deres magt at erstatte de højt løn-

nede arbejdere med billigere. Kan nu noget fornuftigt menneske tro, at denne mur, der standser varetølførsel men tillader arbejdsindvandring, skulle være hindring for en nivellering af lønnen?

Henry Georges billede passer nøjagtigt på forholdet mellem Danmark og Sverige. – Vi forhindrer billig indførsel af fortrinlige svenske frembringelser, og vi tillader masseindskrivning af svenske arbejdere, og De véd sikkert alle, så godt som jeg véd det, i hvilken grad arbejdsgivere, både beskyttede og de ubeskyttede, gør brug af sådan indforskrivning. Der kommer svenske piger og karle hertil i hundrede og tusindvis, så snart høsttiden nærmer sig, og de arbejder med i det almindelige ubeskyttede agerbrug i beskyttede sukkerfabrikker.

Det turde vel være klart, at en beskyttelse af denne art – og afspærring for varer og åben adgang for arbejdere – og denne art af beskyttelse er jo den eneste, som vi kender, aldrig kan holde arbejdslønnen oppe.

Men når man har bragt beskyttelsesmændene til at indrømme dette, så siger de: vi må alligevel have beskyttelse. Den er en nødvendighed. Det er nemlig ikke blot lav arbejds løn, som sætter et lands varesælger i stand til billigt salg. Gode naturlige betingelser giver også forspring i konkurrencen. Et ubeskyttet land kan blive oversvømmet med sine forbrugsartikler, måske endda med mange flere varer end indbyggerne har anvendelse for. Og hvad skal vel den befolkning tage sig til, som fra udlandet får korn, klæde, sukker, kaffe, the – kort alt hvad der forbruges i landet, og som alt kan frembringes et eller andet sted i verden billigere end inden for landets grænser.

Det er klart, at i dette tilfælde består det mislige – selv efter beskyttelsesmændenes mening – ikke i udlandets varetølførsel. Tilsendelse at forskellige gode sager er aldrig nogen ulykke. Det mislige skal være manglen på sysselsættelse for indenlandske arbejdere, mangel på virksomhed for indenlandske håndværkere, agerbrugere og fabrikanter.

Vi vender et øjeblik tilbage til eksemplet med muren. Vi forudsætter, at den omgiver et land, der i enhver henseende er uheldigt stillet, og at dette land pludseligt får den idé at åbne alle portene på vid gab – ikke blot for arbejdere – men for alle de varer, som udlændinge får lyst at bringe toldfrit ind i landet. Mon udlændinge benytter sig af lejligheden? Mon de sender gennem de åbnede porte vognladning på

vognladning uden at forlange gengæld? Jeg tror nej! Og jeg tror nej, fordi jeg slet ikke ser, at det går således til i virkeligheden.

England og Grønland

Vi tager et virkelighedseksempel: Grønland og England. Alt, hvad grønlænderne formår at frembringe, kan rimeligvis fremstilles i England og med ringere besvær. Måske ikke i ganske tilsvarende varer, men dog i fuldt tilfredsstillende surrogater. Englænderne kan desuden lave mange ting, som grønlænderne ikke magter at tilvejebringe – dette er forholdet. Englænderne har desuagtet hidtil aldrig oversvømmet Grønland med engelske rariteter, og grønlænderne kunne vist indrette deres toldlovgivning ganske som de ville, eller endog helt afskaffe told, og oversvømmelsen udeblev dog.

Grønlænderne trænger til engelsk jern, stål, maskiner, håndværksredskaber og lignende engelske fabrikata. Disse indforskriver de, og betaler dem med deres udførselsartikler. Her kommer imidlertid vanskeligheden, for hvis forholdene virkelig er således som her forudsat, så at altså alle grønlandske frembringelser kan fremstilles med ringere besvær andetsteds, hvorledes bærer grønlænderne sig da ad med at betale denne indførsel? Kan de virkelig udføre varer til de heldigere stillede lande, der selv kunne fremstille varer bedre og lettere?

Ja, det kan de godt!

Handelens gang bestemmes nemlig af det relative besvær ved frembringelsen, men ikke af det absolutte besvær. Dette lyder måske lidt knudret; jeg beder Dem imidlertid lægge mærke til dette, da det er en sag, som hyppigt misforstås, og som det er vigtigt at forstå. Men at sætningen er sand, kan De nemt indse.

Grønlænderne indvinder tran gennem besværlig hvalfangst.

Tran er ingen særdeles herlig vare, og englænderne kan rimeligvis med ringere ulejlighed end den, grønlænderne har af hvalfangst og trantilvirkning, fremstille belysnings- og smørevædsker, der er fuldt så gode som grønlandsk tran. Englænderne har altså her et absolut fortrin for grønlænderne. Men i al fabriksvirksomhed er englændernes forspring for grønlænderne langt større end på trantilvirkningens område, og derfor udfører grønlænderne den tran, som de indvandt med uhyre besvær, de sælger den til lav pris for englænderne betaler den ikke højt, fordi de selv nemt kunne frembringe den; men grøn-

lænderne står sig desuagtet ved forretningen, fordi de får tilbage sager, hvis frembringelse ville være dem endnu vanskeligere, ja måske helt umulig.

Grønlanderne er fattige folk. Men deres fattigdom foranlediges ikke af oversvømmelse med udenlandske varer. Den har derimod sin grund i den ringe nytte, udenlandske nationer tillægger grønlandske frembringelser, hvorfor udlændinge holder grønlanderne knapt med tilførsler.

Og tvang en toldlov grønlanderne til at lægge sig efter forfærdigelsen af sager, som de nu tilbytte sig for deres udførselsgenstande, da blev følgen et spild af arbejdskraft for grønlanderne, der måtte give sig af med industrier, i hvilke de relativt står endnu længere tilbage end i dem, de frivilligt og naturligt har valgt sig.

Hvad der her er sagt om forholdet mellem England og Grønland gælder forholdet mellem alverdens ulige stillede lande. De kan være fuldstændig overbevist om: selv den største udenlandske indførsel lægger aldrig hjemlig virksomhed brak, for indførslen skal betales, og betalingen må præsteres i indenlandske frembringelser. Hindringer for indførsel betyder altid kun spild af arbejdskraft, de bliver trang for nationerne til med meget besvær at frembringe, hvad de med ringere besvær kunne tilhandle sig.

»Told er nødvendig«

Men selv om beskyttelsesmændene indrømmer rigtigheden af den foregående fremstilling, giver de dog ikke tabt. De erkender, at beskyttelsen ikke umiddelbart gavner det beskyttede lands frembringelsessevne; men de påstår, at den gavner middelbart, og de beviser dette på følgende måde: fabriksdrift, siger de, fremmer et lands rigdomsudvikling, ja, den kan være nødvendig, dersom nationen skal holde skridt med andre nationer. Fabriksdrift kan imidlertid i mange tilfælde kun opretholdes gennem beskyttelse – følgelig er beskyttelse nødvendig.

De ser, bevisførelsen er strengt logisk: fabriksdrift er gavnlig eller nødvendig – den kan kun opretholdes gennem beskyttelse – ergo er beskyttelse gavnlig eller nødvendig. Der er her ikke plads for den mindste indsigelse, man må fornuftigvis indrømme slutningen, så snart man erkender forudsætnings sandhed,

Og spørger man så beskyttelsesmændene: hvorfra har i eders forudsætning, hvorfra véd I, at fabriksdrift gavner et lands rigdomserhvervelse; ja, så svarer de: ih, bevares, det véd vi så grumme godt, for der findes ikke i hele verden et eneste rigt og fabrikløst land, og de rigeste lande besidder de fleste fabrikker.

Nu vil De nemt indse, at på fuldstændig samme måde kan det bevises, at teatre skaber de store byers rigdom. Man siger blot som så: der findes ikke i hele verden en eneste stor by uden teatre, og de største og rigeste byer besidder de fleste teatre. Deraf kan så videre sluttes, at teatrene skaber byernes rigdom, og at vi skyndsomst skal bygge tyve eller tredive teatre heri København, dersom vi vil sørge for byens opkomst.

Beskyttelsesmændene ville til en sådan argumentation utvivlsomt svare: de store byers befolkningensmængde og rigdom skaber betingelserne for teatrenes beståen; men det er ikke teatrene, som fremkalder byernes rigdom. Og denne indvending er rigtig; men akkurat samme indvending kan fremsættes imod beskyttelsesmændenes fabrikteori, for det er i virkeligheden de store landes befolkningensmængde og rigdom, som danner betingelserne for fabrikkernes beståen, men ikke fabrikkerne, som skaber landenes rigdom.

De kan tage et helt ekstremt eksempel. Tænk dem en lille koloni på et par hundrede eller par tusinde mand, der væsentligt lever af jagt, og dertil bruger rifler, som indforskrives fra England imod udførsel af koloniens frembringelser. En beskyttelsesmand råder kolonisterne til anlægget af en riffelfabrik, der skal fremme koloniens rigdomserhvervelse, og kolonisterne følger rådet. Fabrikken vil mangle alle betingelserne for nyttig udvikling: den vil mangle arbejdskraft og afsætning, og kolonisterne vil erhverve deres rifler med uendelig større anstrengelse, end de havde forhen, da de indforskrev riflerne fra England.

Man kan altid trygt overlade fabriksanlæg til privat initiativ og behøver ikke at fremelske dem kunstigt. De kommer af sig selv, så snart de kan betale sig – og før bør de heller ikke komme, så lidet, som der bør bygges teatre i byer, hvor tilskuerne mangler.

Også købmændene producerer

Jeg tager med endnu ét af beskyttelsesmændenes argumenter. De viser nemlig, hvorledes beskyttelse samler virksomheden inden snævre grænser, hvorved der spares udgifter til mellemmand og handlende, der – ifølge beskyttelsesmændenes påstand – intet frembringer, men lever af andre menneskers produktionsvirksomhed og karakteriseres som en art skadelige snyltedyrl, hvis antal helst må forringes.

Påstanden om købmændene og mellemhandlernes uproduktivitet er imidlertid fejlagtig, købmænd producerer varer fuldt så vel som fabrikanter og jordbrugere gør det.

Tag for eksempel en industri som kulminevirksomheden. Kularbejderne bringer under bestyrerens ledelse kullene fra jordens skød op til overfladen. Dette må vel kaldes at de producerer kul, ialtfald i samme forstand, hvori jordbrugerne producerer korn, og hvori mennesker overhovedet formår at producere. Købmændene fortsætter kularbejdernes virksomhed. Kularbejderne flyttede kullene opefter, købmændene besørger dem flyttede rundt på jordens overflade, fra det sted, hvor de ligger hen unyttede, og til de steder, hvor der findes anvendelse for dem. Og kan den første virksomhed kaldes produktion, gives der ingen tilstrækkelig grund til at nægte den sidste virksomhed samme navn.

Lad os sætte, at der hertillands blev fundet kulgruber, men at disse danske kul var mindre tilgængelige eller mindre gode end de engelske, og at Danmark indførte beskyttelsestold på engelske kul, for derved at fremme den danske kulindustri. Vi sparede da udgifter til de såkaldte uproduktive engelske kuleksportører og de danske kulimportører; men i stedet herfor fik vi langt større forøgede udgifter til det store antal danske produktive arbejdere, der hentede kullene op fra de vanskeligt tilgængelige danske kulgruber.

Beskyttelsesmændene havde da opnået deres sædvanlige resultat: de havde besværliggjort anskaffelsen af kullene.

Jeg har nu gengivet beskyttelsesmændenes vigtigste argumenter og Henry Georges gendrivelse deraf. Hans liste er selvfølgelig længere og hans gendrivelse udførligere. Jeg kan imidlertid umuligt i dette foredrag få med hele indholdet af hans temmelig tykke bog. Jeg har i hans eksempler ombyttet amerikanske stednavne med europæiske,

fordi eksemplerne derved bliver mere oplysende, og jeg har foretaget ombygningen uden derved at forvanske hans mening, jeg havde heller ikke den fjerneste anledning til sådan forvanskning, da jeg i spørgsmålet beskyttelse eller frihandel er enig med ham.

Når Henry George har taget for sig beskyttelsesmændenes argumenter et for et, optrævlet og gendrevet dem, hvad har han så dermed bevist?

Ja, mine herrer, for det første har han da godtgjort, at hvad beskyttelsesmændene ønsker, det magter de ikke at fuldføre: de formår ikke at holde arbejdslønnen højt.

For det andet har han godtgjort, at hvad beskyttelsesmændene virkelig gennemfører, er dette: de tvinger befolkningerne til en overflødig og nyttig arbejdsudfoldelse.

Farao og jøderne

Og Henry George kan altså vende sig imod beskyttelsesmændene og sige til dem:

Den tjeneste, I gør befolkningen, den svarer nøjagtigt til den tjeneste, Kong Farao beviste jøderne, da han gav plagere og fogder den ordre: I skal ikke ydermere give folket halm at brænde tegl med, som tilforn, lad dem selv gå at sanke halm, og lægger dem alligevel på at gøre det samme tal stene.

Farao skabte arbejde for jøderne, ganske som beskyttelsesmændene skaffer befolkningen arbejde – men jøderne var misfornøjede, og ifølge sagnet nedkaldte de Herrens forbandelse over Farao, og han fik de syv landeplager på halsen.

Og når Henry George er nået hertil, da har han efter sin egen mening nået det punkt, hvor diskussionen mellem frihandelsmænd og beskyttelsesmænd plejer at ophøre, og hvor frihandelsmændenes følger plejer at begynde.

Og hvad er det da, de forfølger?

Ja, mine herrer, tænk et øjeblik over sagnet om Farao og jøderne.

Jøderne var misfornøjede med det vilkårligt forøgede besvær, og det er let forståeligt. Men dersom en moderne Farao udstedte en lignende lov: forbudende at fremstille varer på den bedste og mest hensigtsmæssige måde, befalende arbejdsgiverne anvendelse af ufuld-

komne arbejdsredskaber – tror De, at vor nuværende arbejderstand blev misfornøjet med en sådan lov.

Jeg tror det ikke.

Arbejderne og tolden

Arbejderne har iagttaget, hvorledes arbejdsmidlerne i dette århundrede er blevet bedre og bedre og har forøget den tilstedeværende rigdom. Men aldrig er rigdomsforøgelsen kommet arbejderne tilgode, og lettere arbejdsmåder har i reglen for arbejderne nærmest den følge, at deres arbejde bliver overflødig, og de selv brødløse.

Og når frihandelsmændene har bevist alt, hvad de magter at bevise, nemlig at beskyttelse er slet politik, fordi den besværliggør arbejdet uden at mangfoldiggøre arbejdets indvinding, og at varer, der under en frihandelspolitik fremstilles af ti mand i én dag under en beskyttelsespolitik kræver tyve mands arbejde i to dage – ja, så siger arbejderne: må vi så udbede os en beskyttelsespolitik. Den giver tre gange så meget arbejde, og det er vor fordel, og at den kun giver samme produktionsresultat er os den ligegyldigste sag af verden; for de smuler, som vi får i løn, kan man aldrig nægte os, såsnart der er brug for vor arbejdskraft.

Arbejderne ville svare således, og de ville have ret.

Og hvad følger så deraf? Viser dette beskyttelsesmændenes ret og fejlagtigheden af hele den foregående argumentation?

Nej, selvfølgelig ikke. Aldrig i livet kan en unødig besværliggørelse af arbejdet være rigtig. Dette kan umulig være fremskridtets vej. Og ved at følge den fremgangsmåde vikler vi kun lænken tættere om pælen.

Det viser derimod noget andet.

Frihandel er ikke nok

Det viser, at Henry George har ret i at påstå, at det nuværende samfund er bygget over en usand nationaløkonomi. Thi forholdt sagen sig ikke således, kunne den større og større lethed ved varefrembringelsen ikke blive til de arbejdende klassers ulykke.

Sikkert har adskillige af de tilstedeværende her læst Henry Georges bog: *Fremskridt og Fattigdom*. Derfra vil De vide hvilke fejl Henry George finder ved den nuværende samfundsorden, og hvorle-

des han tænker at bøde derpå. I bogen: *Beskyttelse eller frihandel* nøjes han væsentlig med henvisning til tidligere udtalelser, og jeg skal ikke komme nærmere ind på dette store spørgsmål. Jeg sagde Dem i foredragets begyndelse, at min hensigt kun var at give referat af den del af bogen, som drejer sig om selve spørgsmålet: frihandel eller beskyttelse.

Og hvad har jeg da tilsigtet med foredraget, når jeg ikke formår at give Dem fuld besked?

Det skal jeg sige Dem.

De store socialøkonomiske spørgsmål er på bane overalt, og spørgsmålet beskyttelse eller frihandel kommer utvivlsomt snart på bane også her hjemme.

Jeg har ønsket at bidrage mit til, at De forstod: frihandel betyder arbejdsbesparelse, beskyttelse betyder spild af arbejdskraft.

Har De først forstået dette, vil De nemt se, hvilken af disse to veje, der fører baglæns, og hvilken, der er fremskridtets vej.

Og jeg ville gerne have, at De videre skulle forstå: at selv om vi vælger frihandelen – hvad jeg i øvrigt ikke tror på, at vi gør – har vi dog kun tilbagelagt et ringe stykke af den vej, der fører hen imod sund og heldbringende udvikling af vore økonomiske forhold.